

УДК [339.92:34](477+437.6)

Найдич[©] М. А. – аспірант кафедри міжнародної інформації Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Основа та вектори ТКС України та Словаччини

Роботу виконано на кафедрі міжнародної інформації факультету міжнародних відносин СНУ ім. Лесі Українки

Йдеться про історію становлення транскордонного співробітництва України та Словаччини, розглядається нормативно-правові та інституціональні основи взаємодії країн, аналізуються галузі співпраці України та Словацької Республіки серед яких: соціально-економічна, науково-технічна, екологічна, культурна та ін.

Ключові слова: транскордонне співробітництво, законодавство, співпраця України та Словаччини.

Найдич М. А. Основа и векторы ТКС Украины и Словакии. Идет речь об истории становления трансграничного сотрудничества Украины и Словакии, рассматриваются нормативно-правовые и институциональные основы взаимодействия стран, анализируются области сотрудничества Украины и Словацкой Республики.

Ключевые слова: трансграничное сотрудничество, законодательство, сотрудничество Украины и Словакии.

Naidych M. Fundamentals and vectors of Ukraine and Slovakia CBC. The article focuses on the history of formation of the cross-border cooperation between Ukraine and Slovakia; the regulatory, legal and institutional fundamentals of countries interaction are considered, the cooperation spheres between Ukraine and the Slovak Republic are analyzed.

Key words: cross-border cooperation, legislation, cooperation between Ukraine and the Slovak Republic.

Постановка наукової проблеми та її значення. Найбільш характерною особливістю сучасного розвитку країн європейського континенту є інтеграційність. В свою чергу, транскордонне співробітництво (ТКС) є

невід'ємною складовою процесу європейської інтеграції, яка передбачає будь-які спільні дії, спрямовані на посилення та поглиблення добросусідських відносин між територіальними общинами або властями, які знаходяться під юрисдикцією двох або декількох Договірних Сторін, та на укладання з цією метою будь-яких необхідних угод або досягнення домовленостей [4].

Одним із пріоритетних напрямків зовнішньої політики України є європейська інтеграція, а відтак розвиток і поглиблення транскордонної співпраці з країнами Європейського Союзу є одним із шляхів досягнення поставленої мети. Внаслідок вдалого геополітичного положення у нашої держави є усі шанси ефективно впроваджувати ТКС, що у майбутньому значно полегшить перехід до європейських стандартів політики та життя загалом.

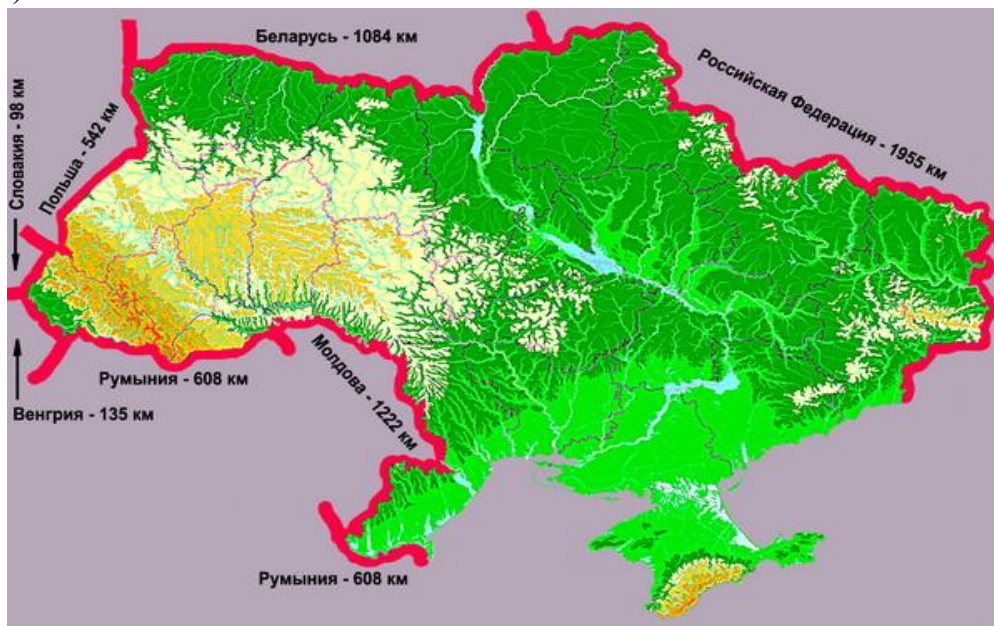
Аналіз останніх досліджень із цієї проблеми. Прагнення України до євроінтеграції та її спільні кордони з країнами ЄС пояснюють підвищення уваги науковців до проблематики транскордонного співробітництва України. Серед вітчизняних вчених зазначеній проблематиці приділили увагу: Кіш Є. Б., яка аналізувала феномен єврорегіонів у XXI столітті, транскордонне співробітництво України після розширення Європейського Союзу, концептуальні засади євроінтеграційної політики України; Мікула Н. А. досліджувала організаційно-економічне забезпечення транскордонної співпраці, організаційно-фінансовий механізм міжрегіональної та транскордонної співпраці, транскордонне співробітництво та облаштування кордону України, основні проблеми та заходи щодо активізації розбудови транспортних коридорів в Україні, розвиток комунікаційної інфраструктури у прикордонному регіоні та його особливості, досвід та перспективи роботи єврорегіонів, організаційні та фінансові чинники формування єврорегіонів, основні методичні підходи до оцінки діяльності єврорегіонів, перспективи участі областей України у єврорегіонах, державну регіональну політику у транскордонних областях та ін. Шилепницький П. І. аналізував державно-приватне партнерство в умовах євро інтеграційних процесів, інституції розвитку державно-приватного партнерства в ЄС тощо.

Серед закордонних науковців, які присвятили роботи тематиці транскордонного співробітництва країн за участю України можна назвати: Ж. Людвіг (Zsuzsa Ludvig), яка розглядала елементи Угорсько-української прикордонної співпраці; Б. Джессоп (Jessop Bob) аналізував регіональні економічні блоки прикордонного співробітництва; М. Халас (Marián HALÁS) досліджувала розвиток прикордонного співробітництва та створення єврорегіонів у Словацькій Республіці, один з яких включає чотири західні області України; Дж. Додсворс (John Dodsworth), П. Метью (Paul Mathieu) займалися питанням транскордонної енергетичної торгівлі в країнах СНД тощо. Не дивлячись на значну кількість публікацій, що торкаються тематики транскордонного співробітництва нашої держави із сусідніми країнами, ретельного аналізу проблеми та визначення перспектив подальшої співпраці України та Словаччини як однієї із країн ЄС у наукових працях ще не піднімалося.

Мета статті – проаналізувати основу та вектори Транскордонного співробітництва України та Словацької Республіки. Для досягнення мети поставлені такі **завдання**: проаналізувати історію становлення ТКС, нормативно-правову базу та галузі співробітництва України та Словаччини.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження.

За різними даними протяжність кордону між Україною та Словаччиною становить від 97,852 км (у т.ч. річковий кордон становить 2,3 км) до 99 км (мал.1).

Мал.1 Кордони України

Безпосередній кордон між двома державами охоплює Прешовський та Кошітський краї Словаччини та Закарпатську область України, але активна транскордонна співпраця здійснюється ще з трьома областями України: Львівською, Івано-Франківською та Чернівецькою.

Відносини між сучасними Україною та Словацькою республікою розвивалися спочатку в рамках українсько-чехословацького співробітництва. У січні 1993 року, коли Словаччина отримала незалежність в результаті мирного виходу зі складу Чехословаччини, отримали свій початок офіційні взаємини двох незалежних держав. До речі, Україна стала однією з перших країн, яка визнала незалежність Словаччини саме у день її проголошення.

Поступово взаємини України із двома новоутвореними державами стали носити різний характер, важливішим питанням для нашої країни стало інтенсифікація співпраці саме із Словацькою Республікою, так як із цією країною ми маємо більше спільних інтересів. Перш за все – це спільний кордон.

Загалом співпрацю двох країн можна назвати плідною та позитивно спрямованою, хоча на початковому етапі побудови взаємин виникали певні проблеми. Наприклад, у 1997 році і Україна і Словацька Республіка висунули свої кандидатури на посаду головуючого п'ятдесят другої сесії Генеральної Асамблеї ООН, та подали заявки на обрання до складу Ради Безпеки ООН

(2000-2001 рр.). У 1999 році дві країни одночасно претендували стати непостійними членами Ради Безпеки ООН, але внаслідок розумного ставлення до ситуації було знайдено компроміс та стосунки між державами залишилися у дружній площині.

Наразі, взаємини обох країн характеризуються взаєморозумінням та обопільним прагненням розширити та поглибити співпрацю на взаємовигідних умовах. Відбувається велика кількість двосторонніх візитів президентів, прем'єр-міністрів, голів верховних рад, міністрів закордонних справ, яких із 1993 по 2013 рр. відбулося більше п'ятдесяти.

Транскордонне співробітництво України ґрунтується на достатньо широкій нормативно-правовій базі та має декілька рівнів: міжнародний, національний та регіональний. До документів міжнародного рівня належать: Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями (European Outline Convention on Transfrontier Co-Operation between Territorial Communities or Authorities); Додатковий протокол до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями (Additional Protocol to the European Outline Convention on Transfrontier Co-Operation between Territorial Communities or Authorities); Протокол №2 до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями (Protocol No. 2 to the European Outline Convention on Transfrontier Co-Operation between Territorial Communities or Authorities Concerning Interterritorial Co-Operation); Протокол № 3 до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями (Protocol No. 3 to the European Outline Convention on Transfrontier Co-Operation between Territorial Communities or Authorities Concerning Interterritorial Co-Operation) [10]. Важливим є той факт, що Україна є єдиною країною серед держав Східної Європи, якою було підписано та ратифіковано усі вищезазначені документи, розроблені європейськими інституціями, які регламентують транскордонні взаємини.

На національному рівні основним документом є Закон України «Про транскордонне співробітництво», від 24 червня 2004 року. На регіональному рівні – це угоди між регіонами України та інших держав.

Безпосередньо із Словаччиною українською стороною укладено велику кількість угод, що стосуються співпраці у різних галузях, зокрема: торговельно-економічній, науково-технічній, культурно-гуманітарній та ін. Одними з перших двосторонніх документів стали: «Договір про добросусідство, дружні відносини і співробітництво між Україною та Словацькою Республікою» (підписано: 29.06.1993, чинний з: 16.06.1994); «Договір між Україною та Словацькою Республікою про спільний державний кордон» (підписано: 14.10.1993, чинний з: 02.12.1994); «Договір між Україною та Словацькою Республікою про режим українсько-словацького державного кордону, співробітництво та взаємодопомогу з прикордонних питань» (підписано: 14.10.1993, чинний з: 02.12.1994); «Угода про співробітництво між

МВС України та МВС Словацької Республіки» (підписано: 14.10.1993, чинна з: 14.10.1993) [9] та ін.

Відповідно до Закону України «Про транскордонне співробітництво» пріоритетними галузями співробітництва з Словацькою республікою є: соціально-економічна, науково-технічна, екологічна, культурна та ін.

З огляду на наявність безпосереднього кордону між державами необхідно розглянути питання його перетину. По відношенню до України візова політика Словаччини здійснюється відповідно до «Угоди між Україною та Європейським Співтовариством про спрощення оформлення віз». Власникам дипломатичних або службових паспортів візовий режим скасовано відповідно до двосторонньої угоди, прийнятій 08.06.2000 року. Україна першою ввела безвізовий режим для громадян Європейського Союзу, цим самим розпочавши процес лібералізації візового режиму, зокрема з Словаччиною. Одним із прикладів успішної співпраці у зазначеній галузі є запровадження Інституту місцевого прикордонного руху («the local border traffic»). Від 17.06.2011 між Україною та Словацькою Республікою укладено угоду про місцевий прикордонний рух. Згідно цього документу жителі прикордонної зони (30-50 км) мають право перетинати спільний державний кордон та безперервно перебувати на прикордонній території сусідньої держави протягом 30 днів та не більше 60 днів впродовж кожних 180 днів. Вартість оброблення заяви про видачу дозволу на місцевий прикордонний рух – 20 євро, які не сплачуються певними категоріями населення. Відповідно до редакції від 23.11.2011 термін безперервного перебування на сусідній прикордонній території збільшився до 90 днів, сплата за оформлення заяви про видачу дозволу на місцевий прикордонний рух відмінена, а максимальний термін видачі дозволу скорочений від 60 днів та 90 у особливо складних випадках до 30 та 60 днів відповідно [2,7]. З січня 2013 року українці, які приїжджатимуть до Словаччини з метою туризму, для відвідання родичів та ведення бізнесу отримуватимуть не одноразову, а мультівізу терміном на два роки (якщо вона перша) або на 5 років (друга і наступні).

Першим документом у галузі торговельно-економічних відносин стала угода, укладена у 1997 році, про уникнення подвійного оподаткування. Словацька Республіка впевнено увійшла до переліку країн найбільших експортерів України. Ще у 2005 році грошовий еквівалент словацького експорту складав 508, млн. дол. США з часом цей показник збільшується. Загалом зовнішня торгівля між Україною та Словаччиною характеризується стабільністю, хоча в зв'язку зі світовою економічною кризою тенденція збільшення була порушена, але у 2010-2011 рр. можна спостерігати поживлення зовнішньоторговельного співробітництва між країнами. Ще однією рисою таких взаємин є позитивне сальдо для України. З України до Словацької Республіки експортуються головним чином товари, лідерами серед них є: руди, шлаки і зола; чорні метали; палива мінеральні; нафта і продукти її перегонки; електричні машини; деревина та вироби з неї. Експорт послуг є значно меншим, наприклад, показники за 2011-2012 рр.: експорт товарів склав

843 та 673,6 млн. дол., а експорт послуг – 50,8 та 36,9 млн. дол. відповідно, хоча варто зазначити, із позитивним сальдо [11].

Що стосується інвестиційного співробітництва, станом на перше квітня 2013 р. зі Словаччини в економіку України залучено 81,1 млн. дол. Якщо порівнювати обсяги іноземних інвестицій станом на перше січня 2012 (71342,9 тис. дол. США) та 2013 (70221,3 тис. дол. США) року, можемо констатувати незначне їх зниження, але за видами діяльності вони не змінюються, лідируючі позиції займають: сільське та лісове господарство, мисливство; промисловість; будівництво; торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку; діяльність готелів та ресторанів; діяльність транспорту та зв'язку; фінансова діяльність; операції з нерухомим майном; державне управління; охорона здоров'я та надання соціальної допомоги; надання комунальних та індивідуальних послуг; діяльність у сфері культури та спорту [5].

На території України діє 247 підприємств із капіталом Словацької Республіки, із 137 є спільними українсько-словацькими підприємствами, наприклад, у Словацькій Республіці діють: Головне представництво відкритого акціонерного товариства «Українське Дунайське пароплавство» і Представництво ВАТ «Укртранснафта» в Словацькій Республіці; ТзОВ СП «Хемосвіт-Луцькхім» є дочірньою фірмою словацької компанії «Chemosvit a.s.»; ТзОВ «Словнафт-Україна ЛТД» є дочірнім підприємством словацької компанії «SLOVNAFT Plc.»; Угорський банк «OTP Bank Plc.» має дочірні банки в СР і в Україні; Банківська група «UniCredit Group» має український і словацький підрозділи [5].

Окремим питанням в галузі співробітництва двох країн є енергетика, адже Україна є стратегічним транзитним партнером для країн Західної Європи, зокрема Словаччини, у питаннях постачання нафти і газу з Росії. Однією із основних характеристик цієї галузі як України, так і У Словацької Республіки є залежність від Росії. На підґрунті цієї залежності у 2009 році виникла конфліктна ситуація, коли на тривалий час, через суперечності України та Російської федерації, припинилося транспортування газу до західноєвропейських країн. Внаслідок цього конфлікту Словаччина понесла великі збитки і звинуватила у цьому Україну [6]. З часом питання вирішилося та відносини України зі Словацькою республікою вирішилися. Для диверсифікації джерел постачання енергоресурсів та задля зменшення ціни на природній газ Україною планується укласти договір із Словацькою Республікою про реверсне постачання газу. Так як тестові іспити пройшли успішно Словаччина може стати третьою, після Польщі та Угорщини, країною Європейського Союзу, яка транспортуватиме газ на територію України у реверсному режимі [12].

Україна та Словацька Республіка активно співпрацюють у науково-технічній галузі, наприклад, створено Спільний українсько-словацький комітет з науково-технічного співробітництва, серед завдань якого є: визначення пріоритетних сфер співробітництва, розробка програм співпраці, виконання

спільних проектів та програм, здійснення аналізу загального стану співробітництва та вироблення рекомендацій для підвищення його ефективності. Координатором роботи Комітету з української сторони виступає Міністерство освіти і науки України, зі словацької – Міністерство шкільництва Словацької Республіки [9]. Активно співпрацюють наукові установи Національної академії наук України та Словацької Республіки (переважно фізико-технічного профілю) та академічні інститути обох країн. Для поглиблення співпраці Державним агентством науки, інновацій та інформатизації України та Міністерством освіти, науки, досліджень і спорту Словацької Республіки регулярно проводяться конкурси з наукових досліджень, у яких можуть взяти участь наукові лабораторії, науково-дослідні групи навчальних закладів, науково-дослідні підприємства та установи обох країн. Останній таких конкурс оголошено сьомого березня 2013 року на період 2014-2015 років, пріоритетними напрямками конкурсних проектів є: інформаційні та комунікаційні технології; нові матеріали і технології, нанотехнології; енергетика та енергоефективність; охорона навколишнього середовища [3].

Важливою сферою взаємодії України та Словаччини є культурно-гуманітарне співробітництво. На сьогодні співробітництво двох держав у зазначеній галузі здійснюється відповідно до Програми співробітництва між Міністерством культури і туризму України та Міністерством культури Словацької Республіки на 2008-2012 рр. Згідно цієї програми договірні сторони повинні обмінюватися інформацією щодо різноманітних культурних заходів, про значні художні фестивалі, конкурси; сприяти участі митців і колективів у культурних заходах; обмінюватися делегаціями фахівців, експертів і представників організацій та установ у сфері культури і мистецтва з метою розвитку і поглиблення співробітництва у сфері культури [8]. Основними напрямками визначено: музика і театр; образотворче мистецтво; охорона культурної спадщини; література; бібліотеки; музеї і галереї; кіномистецтво.

З метою забезпечення прав осіб, які належать до національних меншин України та Словацької Республіки у 1994 році видано Постанову Кабінету Міністрів України «Про створення української частини Двосторонньої українсько-словацької комісії з питань національних меншин, освіти і культури». Останнє, XI засідання зазначеної комісії відбулося 18 жовтня 2012 р. у місті Києві. У ході засідання сторони розглянули та прийняли відповідні рішення щодо великого спектру питань співробітництва у сферах освіти, науки, культури, ЗМІ та національних меншин. За результатами засідання було підписано Протокол.

У Словаччині функціонують різноманітні українські організації, зокрема: Союз русинів-українців СР (СРУСР), Союз скаутів «Пласт» українсько-русинської молоді у Словаччині, Український народний аматорський хор «Карпати». Координаційний комітет реоптантів в Словацькій Республіці.

Словацько-українське товариство, Український музично-драматичний ансамбль ім. Т. Г. Шевченка. Також активно розвиваються інші навчальні та культурні осередки українців у Словацькій Республіці, а саме: 11 дитячих садочків, 8 початкових та одна середня школи, два вищих навчальних заклади. Активістами української громади видаються періодичні видання рідною мовою: Газета «Нове життя», літературно-мистецький та публіцистичний журнал «Дукля» та дитячий журнал «Веселка». На радіо також виділено час (7-8 годин на тиждень) для проведення передач українською мовою [9].

Однією з провідних галузей співпраці двох країн є туристична індустрія. У 2001 році була укладена угода між Україною та Словаччиною про співробітництво в галузі туризму. Обидві країни є членами Всесвітньої туристичної організації. Як Україна так і Словацька Республіка мають великий потенціал у зазначеній галузі, адже володіють великою кількістю природних, історико-культурних та туристично-рекреаційних ресурсів. Хоча, на жаль, наша держава посідає лише 110-те місце за рівнем розвитку туристичної галузі серед країн світу. Слід зазначити, що характерною рисою співпраці України та Словаччини у туристичній сфері є низький рівень поінформованості населення, за виключенням жителів прикордонних територій, про туристичні можливості сусідньої держави. Але з другої сторони, держави, по відношенню один до одного, залишаються у першій десятці країн, з яких прибувають туристи. Урядами обох країн ведеться активна робота, метою якої є поглиблення співпраці щодо розвитку туристичного сектору, серед реалізованих заходів можна виокремити наступні: створена програма прикордонного співробітництва ЄІСП Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна; утворено євро регіон Карпати (про який детальніше йтиметься далі); регулярно проводяться науково-практичні семінари, симпозіуми, конференції тощо [1].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Євроінтеграційний курс є базовою характеристикою зовнішньої політики України, тому розвиток транскордонного співробітництва між нашою державою та Словацькою Республікою є важливим фактором побудови вигідних взаємин з Євроспівтовариством. Керівництво обох країн напрацювало велику двосторонню нормативно-правову базу, згідно якої здійснюється співпраця у наступних галузях: соціально-економічна, науково-технічна, екологічна, культурна та ін. Вважаємо за доцільне продовження поглибленого вивчення тематики для подальшого підвищення ефективності її впровадження та реалізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. А. Клайзнер, М. Пересічний. Бар'єри та можливості туристичного розвитку між Словаччиною та Україною. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.sfpa.sk/surec/static/pdf/klayzner.pdf> Slovak foreign policy association SFPA.
2. Відомості Верховної Ради України офіційне видання від 07.03.2008 2008 р., № 10, стор. 312, стаття 97.
3. Державне агентство з питань науки, інновацій та інформатизації України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dknii.gov.ua/component/content/article/73-2010-10-22-08-33-32/1034-----2014-2015->.
4. Європейська Рамкова Конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями (21 травня 1980 р., м. Мадрид). Текст українською мовою. - Рада Європи. - 35 с.
5. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України (Сайт). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrexport.gov.ua/ukr/countries/?country=slo>.
6. Н. Грущинська. – Головні аспекти транскордонного співробітництва між Україною та Словаччиною [економічний часопис-xxi №2'2002].
7. Офіційний вісник України офіційне видання від 20.01.2012 2012 р., № 3, / № 92, 2011, ст. 3332 /, стор. 178, стаття 112, код акту 59982/2012.
8. Офіційний вісник України офіційне видання від 20.06.2008 2008 р., № 42, стор. 85, стаття 1406, код акту 43288/2008.
9. Посольство України в Словацькій Республіці. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://slovakia.mfa.gov.ua/ua/ukraine-sk/regions>.
10. С. Устич Історична місія ТКС. Місце та роль транскордонного співробітництва в новітній історії Карпатського регіону. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.connectinghistory.net/index.php/uk/>.
11. Торговельно-економічне співробітництво. Посольство України в Словацькій Республіці. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://slovakia.mfa.gov.ua/ua/ukraine-sk/trade>.
12. Украина и Словакия 15-20 июня подпишут договор о реверсных поставках газа. РБК Укаина. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rbc.ua/rus/top/economic/ukraina-i-slovakiya-15-20-iyunya-odpishut-dogovor-o-reversnyh-05062013174100>.

Статтю подано до редакції 4 жовтня 2013 року.

Найдич Марина Анатоліївна

Marina.Najdych@gmail.com